

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNÍKATELSKÁ
FAKULTA V KAVINĚ

PROSTOROVÁ EKONOMIE

DOC. ING. KAMILA TUREČKOVÁ, PH.D., MBA

NPEKP/NKEKP

9) TEORIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE
INSTITUCIONÁLNÍCH SMĚRŮ:
TEORIE VÝROBNÍCH OKRSKŮ &
TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ

INSTITUCIONÁLNÍ SMĚRY

Nelson, Richard R, 1998. "The Agenda for Growth Theory: A Different Point of View," Cambridge Journal of Economics, Oxford University Press, vol. 22(4), pages 497-520, July.

- hlavní představitel, americký ekonom Richard R. Nelson → upozornil na existenci **3 problémových oblastí**, kterým se ekonomická teorie dostatečně nevěnuje a jež jsou klíčem k pochopení existujících rozdílů v míře dosaženého ekonomického růstu:
 - **technologie a technologické inovace** (inovace, proces učení, hledání nových postupů a řešení představuje v zásadě proces trvalého narušování rovnováhy trhu/v rozporu s neoklasickou teorií)
 - **pojetí firmy** (mikroekonomická věda vnímá a analyzuje firmy jako izolované a anonymní aktéry, na které působí jen mechanická pravidla poptávky a nabídky/nutnost pochopit principy fungování firem mnohem šířeji: ve vztahu ke konkurentům, subdodavatelům, ve způsobu vzájemné komunikace, ve vnitropodnikové organizaci práce, v praktikách řešení problémů apod.)
 - **instituce** (v nejširším slova smyslu)
 - formální (tzv. organizace s adresou): firmy, výzkumné organizace, obchodní komory, odborové organizace rozvojové agentury, inovační centra apod.
 - neformální/“nehmotné“ (institucionalizované praktiky, zvyklosti, hodnoty jak kolektivní, sdílené, tak hodnoty jednotlivců, formy chování apod.)

INSTITUCIONÁLNÍ SMĚRY

- **reflexe** technologií a technologických inovací, širších projevů firem a institucí do tradičních teorií **lépe vysvětluje hospodářské rozdíly** mezi zeměmi a regiony → jedna nebo hned několik ze tří „dříve opomíjených“ oblastí byly aplikovány do tzv. institucionálních směrů teorií regionálního rozvoje
 - hledání příčin regionálních rozdílů s důrazem na „**měkké/soft**“ **faktory neekonomické povahy**
 - myšlenky institucionálních směrů lze identifikovat již v teorii kumulativních příčin (Gunnar Myrdal, 1957), jejich rozmach lze datovat od konce 70. let 20. století a stále se rozvíjejí → hledání regionálních rozdílů propojením institucionální ekonomie, ekonomická sociologie, kulturní teorie a kognitivní psychologie + snaha zformulovat normativní doporučení pro zlepšení konkurenceschopnosti regionů (problémem je specifčnost místního socioekonomického kontextu a problematika replikovatelnosti osvědčených postupů) → tendence používat „good practice“
 - **teorie výrobních okrsků**, teorie flexibilní specializace, **teorie učících se regionů**, dále zde spadá teorie klastrů, triple helix (trojitá šroubovice), regionální inovační systémy, znalostní základny, příbuzné rozmanitosti, globální komoditní/hodnotové řetězce, globální produkční sítě

1) TEORIE VÝROBNÍCH OKRSKŮ

- aglomerační úspory (speciální případ vnějších úspor/Alfred Marshall, 1890/1920) souvisí s lokalizací průmyslových aktivit a projevují se např. lepší dostupností specializovaných informací, dostupností pracovní síly, infrastruktury, specializovaných dodavatelů aj.

teorie výrobních okrsků (industrial districts)

- S. Brusco a G. Becattini (Italové; přelom 70. a 80. let 21. stol.) analyzovali způsoby organizace a struktury výroby malých a středních firem, fungování trhu práce a aktivity místních institucí ve vybraných (ne tradičně průmyslových) regionech Itálie

Marshall při studiu specializovaných průmyslových aglomerací (popis průmyslových tradic a způsobu organizace výroby nožů a příborů v oblasti anglického Sheffieldu na konci 19. století) uvedl: *„tajemství daného oboru přestává být tajemstvím, neboť je přítomné všude kolem ve vzduchu a děti se je učí jakoby mimochodem a nevědomky“.*

1) TEORIE VÝROBNÍCH OKRSKŮ

- hospodářská úspěšnost těchto míst nebyla postavena na principech individualizované, moderní průmyslové společnosti s vysokou mírou urbanizace, ale na **specifických socioekonomických podmínkách**
 - vysoká míra pospolitosti místních komunit, pocit sounáležitosti s místem, sdílení tradičních hodnot, důvěry, organizace místního života apod.) a ve spolupráci, prostorové blízkosti malých a velmi malých firem (do 10ti pracovníků) a v existenci aglomeračních efektů
- podpora **vertikální dezintegrace výroby** (opak ke koncentraci výroby do velkých korporací)
- soustava menších odvětvově spřízněných firem (pružnost reakce na trh, flexibilní technologie + extrémní stupeň dělby práce a intenzivní mezipodniková (sdružená) spolupráce a specializace, individuální pracovní iniciativa → preference samostatného podnikání; tj. flexibilní metody výroby a organizace práce) → **úspory z rozsahu**
- malé firmy, jejich asociace a podpůrné instituce → nejvýznamnější subjekt

1) TEORIE VÝROBNÍCH OKRSKŮ

- výrobní okrsek představuje místní síť firem propojených těsnými mezipodnikovými vazbami stavějící na důvěře a vzájemné výhodnosti, specializaci a vzájemných kontaktech, která se pojí s inovací a schopností flexibilně reagovat na měnící se trendy na trhu, je zdrojem konkurenceschopnosti regionu (opak k celosvětovému trendu globalizace)

- **teorie flexibilní specializace (Piore a Sabel, 1984)**, volně navázala na předchozí teorii a propojila některé myšlenky s globálními změnami ve světové ekonomice (zkracování inovačního výrobní cyklu, práce na částečný úvazek, nárůst příležitostného zaměstnávání, rozvoj subdodávek od jiných firem, omezení skladování, individualizace ve spotřebě aj.)

- v současnosti jsou výrobní okrsky velmi zranitelné a jejich systém se rozpadá (nové výzvy globalizované ekonomiky a mezinárodní konkurence)

italské výrobní okrsky (soustředění odvětvově blízkých podniků – strojírenství v Bologni, keramická výroba v Sassuolu, textilní firmy v Pratu a Carpi), později také Hollywood či SiliconValley

předstupněm výrobních okrsků byly např. cechy – sdílená koordinace výroby a zavádění inovací

2) TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ

- 90. léta 20. století: zdrojem konkurenceschopnosti jsou **vědomosti, schopnost učit se a vytvářet kulturní klima**, které napomáhá inovacím a novým způsobům interpretace reality (Lundvall 1992 nebo Reich, 1995)
- termín „učící se region“ použil poprvé Richard L. Florida (1995) (zabýval se také kreativitou a její rolí v rozvoji území), za relativně ucelenou teorii vděčíme Kevinu Morganovi (1997)
- klíčová otázka: jaké jsou příčiny skutečnosti, že některé regiony se v podmínkách rychlých strukturálních změn dokáží dlouhodobě udržet mezi nejvyspělejšími regiony, zatímco jiné zaostávají?
 - → hlavní příčinou je místně/regionálně specifický proces učení a schopnost utvářet klima, které napomáhá tvorbě inovací (a to ve všech oborech včetně tradičních odvětví)
 - vzniká **konkurence založená na neustálých inovacích** (cenová konkurence není klíčová), na nových formách kombinace znalostí a schopnosti vytvářet nové výrobky a služby
 - **znalosti jsou nejstrategičtější „surovinou“** a učení představuje rozhodující proces z hlediska trvale udržitelné konkurenceschopnosti

2) TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ

- dnes jen málo výrobních faktorů je nemobilních/vázaných na místo, protože jsme schopni se stále menšími náklady dopravit cokoli prakticky kamkoli + rozvoj komunikace → snižování bariér mezinárodního obchodu
- právě meziregionální rozdíly ve schopnosti učit se a inovovat jsou tak klíčovým mechanismem regionální diferenciace (s předpokladem rostoucí významnosti v budoucnu)
 - učení a inovace se v rámci území šíří mezi subjekty formou vzájemných vztahů a blízkosti a definují tak místní institucionální strukturu a prostředí
- **charakteristiky učících se regionů** (Malmberg, 1997)
 1. ekonomická konfigurace regionu (existence většího množství obdobně zaměřených firem, jejichž vzájemná interakce napomůže výměně informací a nových myšlenek)
 2. technologická infrastruktura (existence výzkumných institucí, které spolupracují s místními podniky → tvorba inovací)
 3. kultura a instituce regionu (problematická kvantifikace: „**4 I**“: **identifikace** (společná identita aktérů), **intelligence** (dostatek informací a schopnost aktérů se učit), **instituce** (silné podnikatelské asociace a

2) TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ

- hlavní přínosy teorie:
 - snaha systematicky analyzovat procesy, kterými v regionech vzniká a udržuje se schopnost vytvářet nové poznatky a vědomosti rozlišení mezi kodifikovanými vědomostmi a **nekodifikovanými** (nevyslovitelnými)
 - kodifikované – je možné je standardizovat a naučit se je pomocí instrukcí a návodů (lze je získat kdekoli)
 - **nekodifikované** – získané pouze vlastní zkušeností a spoluúčastní na dané činnosti, zaškolením a praxí (významný zdroj konkurenční výhody, protože jsou vázány na specifický regionální kontext, na institucionální charakteristiky území (sítě kontaktů, formu zakořenění)
 - např. způsob dosahování konsenzu, způsob předávání informací o nových postupech, metody výběru a motivace pracovníků aj. (šíří se mezifiremní mobilitou zaměstnanců)
 - jsou svázány s procesem socializace v daném společenském prostředí + vnitrofiremní rutiny
 - **učení se vzájemnou spoluprací**
 - cílem regionů by měla být snaha o identifikaci těchto schopností a dovedností, jež jsou specificky vázány na dané území („**vztahová aktiva**“: regionálně utvořené vazby, vztahy a sítě kontaktů mezi subjekty, které nutně nevstupují do tržní směny, ale jsou podstatné pro fungování místní ekonomiky) a snažit se jich využít

-
- Děkuji za pozornost.